

УДК 005.21:338.45:621(477)

Колобердянко І.І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму
Запорізького національного університету

Рудь Л.М.
студентка економічного факультету
Запорізького національного університету

СТРАТЕГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито сутність поняття «стратегічна можливість» та розглянуто її види. Проаналізовано роботу машинобудівних підприємств України та систему стратегічних можливостей. Досліджено управління стратегічних можливостей машинобудівних підприємств. Проаналізовано та удосконалено підходи та методи аналізу стратегічних можливостей. Здійснено огляд процесу аналізу та вибору стратегії розвитку підприємств в Україні, враховуючи економічний стан країни.

Ключові слова: підприємство машинобудування, стратегія, промисловість, економічний стан, стратегічні можливості.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыто понятие «стратегическая возможность» и рассмотрены ее виды. Проанализирована работа машиностроительных предприятий Украины и система стратегических возможностей. Исследовано управление стратегических возможностей машиностроительных предприятий. Проанализированы и усовершенствованы подходы и методы анализа стратегических возможностей. Осуществлен обзор процесса анализа и выбора стратегии развития предприятий в Украине, учитывая экономическое положение страны.

Ключевые слова: предприятие машиностроения, стратегия, промышленность, экономическое положение, стратегические возможности.

ANNOTATION

The concept of "strategic opportunity" is disclosed and its types are considered. The work of machine-building enterprises of Ukraine and the system of strategic opportunities are analyzed. The management of strategic capabilities of machine-building enterprises is explored. The approaches and methods of analysis of strategic opportunities are analyzed and improved. The review of the analysis process and the choice of the enterprise development strategy in Ukraine taking into account the economic status of the country.

Key words: machine building enterprise, strategy, industry, economic status, strategic opportunities.

Постановка проблеми. Вітчизняні підприємства промислової галузі потребують поліпшення діяльності з метою економічного зростання економіки країни загалом. Управлінському персоналу підприємств доцільно переглянути свою діяльність, оскільки стратегія розвитку підприємства зазвичай є застарілою та неактуальною. Це спричинено застарілою базою основних засобів, низькою конкурентоспроможністю та низьким економічним станом країни. Основною часткою промислової галузі є машинобудівні підприємства. Станом на 2018 р. обсяги їх виробництва від загального обсягу промисловості становлять 7,2% (90 млрд. грн.), що становить 6,6% від ВВП України, та мають спадний характер протягом останніх років (знизився майже на 40% обсяг виробництва маши-

нобудування). Необхідно відзначити, що в країнах із розвинутою економікою цей показник перевищує в 3 рази наявний рівень в Україні. Це спричинено неефективною стратегією підприємств цієї галузі. Отже, виникає проблема у розгляді стратегічних можливостей підприємств машинобудування в Україні та складання ефективної стратегії розвитку, яка дасть змогу збільшити обсяг виробництва, якість продукції та підвищити рівень економічного розвитку країни на довгострокову перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему, що досліджується, розглядали як вітчизняні так і зарубіжні вчені: І. Ансофф, В. Марченко, П. Круш, Д. Баюра, А. Томпсон, Д. Чандлер, І. Писаревський, Р. Уїттингтон та інші. Проте, незважаючи на детальність огляду та наявність широкого спектру наукових робіт, немає єдиної думки щодо управління аналізу стратегічних можливостей машинобудівних підприємств. Управлінський персонал не може використовувати лише наукові праці та досвід іноземних підприємств, оскільки вітчизняні підприємства мають специфічний характер зовнішнього та внутрішнього середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед основних елементів проблеми стратегічної можливості машинобудівних підприємств в Україні слід виокремити такі:

1. Відсутність якісного вибору управлінським персоналом стратегічного розвитку підприємства.
2. Непристосовані до наявних умов діяльності методів запобігання кризового стану підприємства.
3. Відсутність ефективних інструментів аналізу стратегічних можливостей.
4. Методика діагностики стратегічних можливостей машинобудівних підприємств є застарілою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз наявних методів та рекомендацій щодо вдосконалення використання стратегічних можливостей машинобудівних підприємств. До основної мети належать такі завдання: визначення сутності стратегічної можливості підприємства та її видів, аналіз підходів та методів щодо виявлення стратегічної можливості, огляд управління вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудування посідає чільне місце серед інших галузей в світовій економіці. Ця галузь є головною для німецької промисловості (53,6%), а також займає вагомому частку в таких країнах, як Японія (51,5%), Італія (36,4%), Англія (39,6%) та ін. Останнє є свідченням того, що розвинені країни світу приділяють значну увагу машинобудівній галузі. А вітчизняним машинобудівним підприємствам доцільно зосередитися на розрахунках стратегічних можливостей свого розвитку, оскільки він залишається поки що досить низьким [3, с. 249–259].

Для подальшого розкриття теми дослідження необхідно визначити поняття «стратегічна можливість» та розглянути основні підходи та методи. Чітке визначення поняття «стратегічної можливості» відсутнє, це зумовлено різними поглядами науковців, які займалися дослідженням цієї теми (табл. 1).

Необхідно зазначити, що не варто ототожнювати поняття «стратегічні можливості» з поняттям «стратегічний потенціал» підприємства, оскільки стратегічний потенціал – це сукупність наявних ресурсів на підприємстві для досягнення цілей, закладених стратегією, з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів. Для узагальнення описаного вище наведемо узагальнене поняття «стратегічної можливості» – це фактори, які впливають на потенціал підприємства та забезпечують конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді [6, с. 199–208]. Виокремлюють такі види стратегічних можливостей, як унікальні, тобто такі, що здатні забезпечити стійку перевагу на ринку серед конкурентів, та порогові, тобто ті, яких підприємство мінімально потребує для підтримки конкурентоспроможності на ринку [4, с. 59–63]. Також можна розгалужувати стратегічні можливості щодо об'єктів:

- за складом ресурсів стратегічної можливості;
- за елементами, які є базовими;
- за часом дослідження;
- за фінансовою структурою стратегічних можливостей;
- за формуванням факторів, які сприяють змінам стратегічних можливостей;
- за динамікою та характером впливу цих факторів;

– за рівнем оцінки елементів стратегічної можливості підприємства.

Проте необхідно зазначити, що немає єдиної класифікації стратегічних можливостей підприємства, які би враховували всі аспекти впливу на підприємство та його розвиток. Це спричиняє складність щодо використання та якісної оцінки стратегічних можливостей машинобудівних підприємств.

Основним підходом до аналізу стратегічних можливостей машинобудівних підприємств визначають концептуальний підхід. До нього відносять такі концепції, як аналітична, інформаційна, антикризова та консультативно-дорадча. Розглянемо більш детально кожну з них окремо [1, с. 149–152].

До аналітичної концепції відносять систематичну оцінку діяльності підприємства за певними параметрами за допомогою фінансового та податкового обліку. Інформаційна концепція передбачає діагностику проблем підприємства з метою інформатизації управлінського персоналу підприємства та ефективного прийняття рішення. Антикризова концепція має на меті здійснення аналізу поточних та можливих явищ, які можуть призвести до кризового стану підприємства, та встановлення процедур щодо їх запобігання. Консультативно-дорадча концепція має вигляд системи інформації для вирішення конкретних завдань.

Завдяки використанню концептуального підходу управління стратегічними можливостями підприємства можна досягти зростання рівня конкурентоздатності підприємства на ринку. При цьому необхідно враховувати вид та ступінь використання стратегічних можливостей на підприємстві [5, с. 547–555]. Ці умови здатні запобігти кризовим ситуаціям на підприємстві завдяки правильному розробленню антикризових заходів та виконанню програм реалізації. Послідовність засобів управлінського реагування управлінського персоналу на внутрішні та зовнішні стратегічні можливості розвитку машинобудівних підприємств можна продемонструвати за допомогою рис. 1 та рис. 2.

Також необхідно враховувати рівень стратегічного управління на підприємстві, який складається з декількох етапів (рис. 3).

Протягом останніх років спостерігається спад обсягу реалізації інноваційної продукції, зменшення виробництва продукції машинобу-

Таблиця 1

Визначення поняття «стратегічні можливості» з погляду різних учених

Вчений	Визначення поняття
І. Ансофф	визначається персоналом, який працює на підприємстві, тобто професійністю, наявністю кваліфікації, наявною мотивацією для участі, відношенням персоналу до стратегічних змін
Н. Приймак та В. Амбросова	сукупність внутрішніх ресурсів підприємства, які відповідають зовнішнім ринковим умовам існування та здатні утримувати позицію на ринку серед конкурентів у перспективі
К. Шоулз та Дж. Джонсон	придатність наявних ресурсів на підприємстві до розвитку цього підприємства
В. Васильєва	Наявність ресурсів на підприємстві та його організація для виживання на ринку і зростання

Джерело: розроблено авторами на основі [6, с. 199–208]

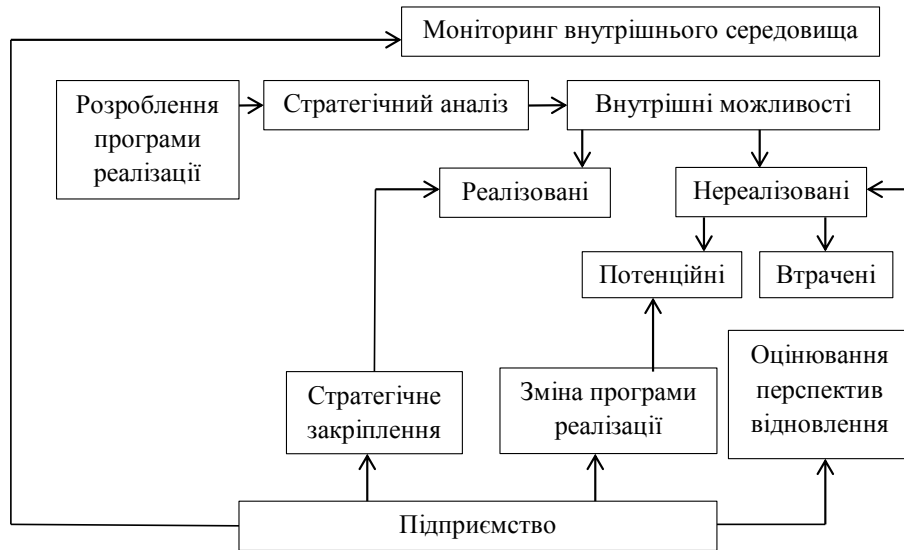

Рис. 1. Послідовність засобів управлінського реагування на внутрішні можливості стратегічного розвитку підприємств

Джерело: розроблено авторами

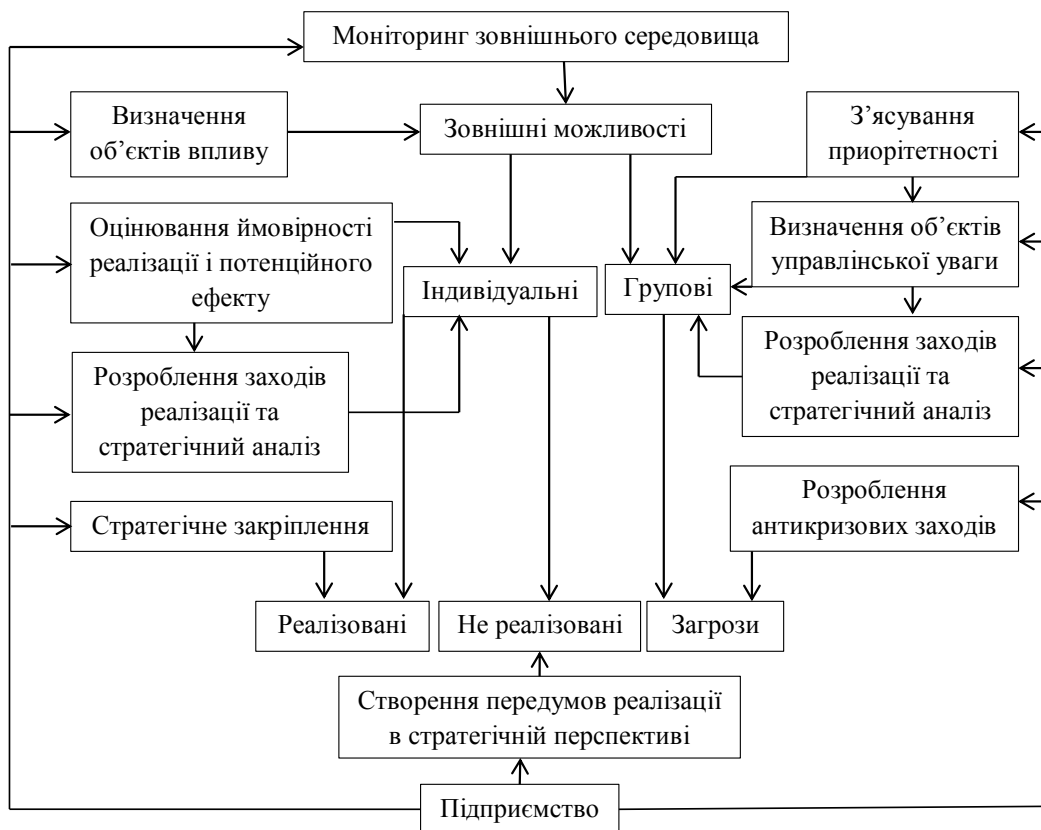

Рис. 2. Послідовність засобів управлінського реагування на зовнішні можливості стратегічного розвитку підприємств

Джерело: розроблено авторами

дування та фінансування підприємств обраної галузі, що спричинено наявністю несприятливих умов для стратегічних можливостей підприємств в Україні, оскільки економіка знаходиться в кризовому стані, а також має великий вплив нестабільний політичний стан. Відбува-

ється скорочення кількості вітчизняних машинобудівних підприємств на ринку та експорту продукції цієї галузі [2, с. 26–33].

Розглянемо більш детально причини існуючої ситуації з машинобудівними підприємствами. До політичних аспектів відносять митні обмеження,

Рис. 3. Схема процесу стратегічного управління

Джерело: розроблено автором

які були встановлені ЄС, СОТ та Росією щодо України, зміна влади країни, введення воєнного стану в країні та низка інших політичних подій. До економічних передумов виникнення кризового стану машинобудівних підприємств відносять низьку інвестиційну привабливість підприємств машинобудування, високий контроль з боку регуляторних органів, несприятливий стан для ведення бізнесу, високий рівень оподаткування [1, с. 149–152]. Також можна зазначити технологічні (застаріла база основних засобів на підприємствах машинобудування, відсутність введення передових технологій на авіаційних підприємствах) та соціальні (незадовільний рівень заробітної плати) фактори.

Виникає необхідність для залучення іноземного досвіду та перенесення його на вітчизняні реалії щодо покращення фінансового стану підприємств машинобудування. Якісний аналіз, діагностика та використання стратегічних можливостей машинобудівних підприємств дасть змогу вивести вітчизняні підприємства на новий рівень, тобто підвищити якість продукції, збільшити експорт, вийти на лідируючі місця на ринку, підтримувати конкурентну позицію та підвищити рівень економіки в Україні загалом [5, с. 547–555]. Необхідно впроваджувати сучасні підходи щодо реалізації стратегічних можливостей підприємства, покращувати маркетинг, удосконалювати рівень збуту на світовому ринку та проводити ефективну політику технічного розвитку виробництва, залучити інвестиції на підприємство.

Висновки. Аналіз розвитку підприємств машинобудівної галузі потребує розроблення теоретичних підходів щодо з'ясування сутності поняття «стратегічна можливість», її видів та підходів до визначення. Відсутність серед економістів єдиного підходу у тлумаченні «стратегічної можливості» підприємства позначається на якості практичних рекомендацій для підприємств машинобудівної галузі. Вітчизняні підприємства машинобудування потребують удосконалення зазначених підходів оцінки стратегічних можливостей з метою підвищення конкурентноздатності на ринку та виходу на світовий ринок для розвитку технологічної бази та підвищення економічного стану в країні.

Підприємства машинобудування відіграють значну роль у промисловій галузі та мають гарні стратегічні можливості. Спад промислової галузі майже в три рази в Україні, який спостерігається протягом останніх років, спричинено низкою причин в економічній, політичній та соціальній сфері. Для поліпшення машинобудування треба робити якісний аналіз стратегічних можливостей та максимально ефективно використовувати його для покращення фінансового стану підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Головач О.А. Формування стратегії розвитку машинобудівних підприємств в умовах євроінтеграції. Економічний вісник Донбасу. Донецьк, 2016. Вип. № 2(44). С. 149–152.
2. Гусева О.Ю., Яковчук А.М. Стан та структура машинобудівної галузі України в умовах глобальних економічних трансформацій. Економіка. Менеджмент. Бізнес. Київ, 2017. Вип. № 4 (22). С. 26–33.
3. Захарова О.В., Барбанова І.С. Інноваційна стратегія розвитку підприємств машинобудівної галузі. Розвиток продуктивних сил та галузей. Економіка та управління підприємствами. Черкаси, 2017. Вип. № 32. С. 249–259.
4. Кожемякіна Т.В. Стратегічні орієнтири реструктуризації машинобудівних підприємств України відповідно до сучасних вимог світового ринку. «Young Scientist». Київ, 2016. Вип. № 4.1. С. 59–63.
5. Носонова Л.В. Визначення рівня стратегічного потенціалу машинобудівних підприємств. Економіка і суспільство. Мукачів, 2017. Вип. № 9. С. 547–555.
6. Стрільчук Р.М. Наукові підходи в управлінні та діагностиці стратегічних можливостей підприємства. Економічні науки. Збірник наукових праць. Економіка та менеджмент. Луцьк, 2015. Вип. № 12 (49). С. 199–208.

REFERENCES:

1. Golovach O. A. (2016) Formation of the strategy of development of machine-building enterprises in the conditions of European integration. «Ekonomicnyi visnyk Donbasu». Donetsk, No. 2 (44). Pp. 149–152.
2. Guseva O.Y., Yakovchuk A.M. (2017) Status and structure of the machine-building industry of Ukraine in the conditions of global economic transformations. «Ekonomika. Menedzhment. Biznes». Kyiv, No. 4 (22). Pp. 26–33.
3. Zakharova O.V., Barbanova I.C. (2017) Innovative strategy for the development of enterprises in the machine-building industry. Development of productive forces and industries. «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy». Cherkasy, Vip. 32. pp. 249–259.
4. Kozhemyakina T.V. (2016) Strategic guidelines for restructuring the machine-building enterprises of Ukraine in accordance with modern requirements of the world market. «Young Scientist». Kyiv, Vip. 4.1. Pp. 59–63.
5. Nosonova L.V. (2017) Determination of the level of strategic potential of machine-building enterprises. «Ekonomika i suspilstvo». Mukachiv, Vip. 9. S. 547–555.
6. Strelchuk RM, Scientific approaches in the management and diagnosis of strategic opportunities of the enterprise. Economic sciences. Collection of scientific works. «Ekonomika ta menedzhment». Lutsk, 2015. Vip. 12 (49). Pp.199–208.

Koloberdianko I.I.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of International Economics,
Natural Resources and Economics of International Tourism,
Zaporizhzhia National University*

Rud L.M.

*Student of Faculty of Economics,
Zaporizhzhia National University*

STRATEGIC OPPORTUNITIES OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES IN UKRAINE

Domestic enterprises of the industrial industry need to improve their activities for the purpose of economic growth of the country's economy as a whole. It is advisable for corporate management personnel to reconsider their activities since the company's development strategy is usually outdated and irrelevant today. This is due to an outdated basis of fixed assets with low competitiveness and low economic status of the country. The main part of the industrial sector is machine-building enterprises. As of 2018, their production volumes from the total industry amounted to 7.2% (90 billion UAH), which is 6.6% of Ukraine's GDP, and has declined over the last years (it has decreased by almost 40% of the volume of production engineering). It should be noted that in developed countries, this indicator exceeds 3 times the existing level in Ukraine. This is due to the lack of an effective strategy of enterprises in this sector. Consequently, there is a problem in considering strategic opportunities of the enterprises of mechanical engineering in Ukraine and drawing up an effective development strategy that will allow increasing the volume of production, quality of products, and increasing the level of economic development of the country in the long-term perspective.

The aim of the study is to analyse existing methods and recommendations for improving the use of strategic capabilities of machine-building enterprises. The main objectives are the following: definition of the essence of the strategic opportunity of the enterprise and its types, analysis of approaches and methods for identifying strategic opportunities, review of the management of domestic enterprises.

Analysis of the development of enterprises in the machine-building industry requires the development of theoretical approaches to clarify the essence of the concept of "strategic opportunity," its types and approaches to the definition. The lack of a single approach among economists in interpreting "strategic opportunity" of an enterprise affects the quality of practical recommendations for enterprises in the machine-building industry. Domestic engineering enterprises need to improve these approaches to assess strategic opportunities in order to increase the competitiveness of the market and entry into the world market, to develop the technological base and improve the economic situation in the country.

Mechanical engineering companies play a significant role in the industrial sector and have good strategic capabilities. The decline of the industrial sector almost three times in Ukraine, which has been observed in recent years, is caused by a number of reasons in the economic, political, and social spheres. In order to improve machine-building, a qualitative analysis of strategic capabilities needs to be made and used as efficiently as possible to improve the financial position of the enterprise.